

De tomates i de normes

RAMON SISTAC
Universitat de Lleida
Institut d'Estudis Catalans

HI HA MOMENTS en el decurs de la història que les coses es giren amb vent d'esquena (o de popa) i, com a conseqüència, la humanitat avança a passes de gegant, a tota vela. No sabem quans anys fa, però calculo que en deu fer ben bé dos-cents, algú va tindre la genial idea d'esclafar una tomata damunt d'una llesca de pa i fregar-la-hi amorosint, així, la seua secor estantissa (ai, aquells pans d'abans!). Est fet, però, és la successió d'una sèrie d'esdeveniments encadenats (la conquesta d'Amèrica, l'aclimatació de la tomatera al nostre medi mediterrani, la superació de la prevenció general que generava el seu consum entre els autòctons...) entre els quals la casualitat juga un paper fonamental (al capdavant, algú hi va haver de pensar, algú ho va fer per primer cop i ho va explicar als altres). Gràcies a això, però, els fills d'esta terra disposem d'una potentíssima eina gastronòmica, el pa amb tomata, gairebé impossible de superar (si no fos pel foie gras d'oca, el caviar Beluga i les truites d'espàrrecs de marge, bavosetes, que es cruspeix dia sí dia també l'Esteve Betrià).

Hi ha una altra mena d'esdeveniments, però, que són fruit de l'esforç col·lectiu, d'una gran dedicació social. Van ser les avantguardes d'un país en marxa qui van generar la Renaixença, el Modernisme i, ara fa justament cent anys, el

Noucentisme, primer programa seriós i calculat de (re)construcció d'un país. Com a conseqüència, l'any 1906 i el 1907, la celebració del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana i la fundació de l'Institut d'Estudis Catalans, respectivament. El 1911 es va crear la seua Secció Filològica, amb les funcions d'acadèmia de la llengua, i dos anys més tard esta institució, de la mà de Pompeu Fabra, va redactar les Normes Ortogràfiques, que van posar fi al desgavell secular del nostre idioma escrit. Malgrat algunes reticències, amb el suport de la Mancomunitat de Catalunya, foren àmpliament acceptades per la societat civil catalana, i també per molts escriptors i intel·lectuals valencians, amb l'activíssima Sociedad Castellonense de Cultura al capdavant. Gairebé vint anys després mossèn Alcover, a Mallorca, acceptava definitivament l'ortografia fabriana, i els escriptors valencians i les institucions, el 1932, signaven les conegudes com a Normes de Castelló, aplicació valenciana de l'obra de Fabra, amb les quals s'acabava l'antinormisme i es creava un dic de contenció contra el secessionisme lingüístic valencià que, si més no fins ara, ha permès el manteniment, simbòlic però també real, de la unitat de l'idioma, malgrat els constants atacs que ha rebut i continua rebent.

Aquella generositat, aquell esperit de pacte i aquell amor a la llengua que va fer que els signants de Castelló de la Plana renunciessen a les seues posicions particulars en benefici d'un projecte comú podria ser un bon exemple, setanta-cinc anys després, per als nostres veïns i companys de viatge aragonesos. Només així es pot encetar la via que impedisca que la llengua aragonesa passe a ser un objecte museístic, record d'allò que va parlar un dia la gent d'un bon bocí de la terra pirinenca.

Temps de Franja [Saragossa], núm. 71, 30 de desembre de 2007, p. 3.